

Setembre de 2011
Desembre
Núm. **36**

Circular

AMICS DE BESALÚ I EL SEU COMTAT CENTRE D'ESTUDIS

www.amicsdebesalu.cat
info@amicsdebesalu.cat

Editorial

Altra volta amb tots vosaltres. En aquesta circular hi trobareu la crònica de la XI Assemblea d'Estudis. I Congrés sobre la Història del comtat de Besalú que es va celebrar els dies 21 i 22 d'octubre d'aquest anys a la Sala Gòtica de la Cúria Reial de Besalú.

També hi ha la primera part d'un estudi realitzat pels socis David Mauleón i Marisa Castellanos que duu per títol *El paisatge vegetal com a indicador del passat quotidià*, i que ens acompanyarà durant alguns números.

Ens ha arribat un nou volum de les Assemblees d'Estudi, el que recull les comunicacions de la desena que es va celebrar en el 2008 coincidint amb el nostre cinquantenari. També podeu veure el seu índex a l'apartat de llibres de la Circular.

Properament en farem la presentació oficial del volum així com se us convocarà l'Assemblea General Ordinària de Socis.

Fins llavors que tingueu **BONES FESTES!!**

LLIBRES

Títol: X Assemblea d'Estudis sobre el comtat de Besalú

Autor: Amics de Besalú i el seu Comtat. Centre d'Estudis

Edita: Amics de Besalú, Clavell Cultura.

Any: 2011

Pàg.: 337

Llibre de les actes de la X Assemblea d'Estudis celebrades a Besalú l'any del nostre cinquantenari, 2008, i dedicat la memòria del que fou el secretari de l'entitat en els últims anys, Sr. Bartomeu Guix Torruella.

Està dividit en tres parts, a la primera hi ha una petita crònica de la Assemblea i la glosa al Sr. Guix, la segona part hi ha les comunicacions de l'Assemblea:

L'abat Oliva i Besalú de Montserrat del Pozo; La ocupación árabe de Besalú de Joan Amat; La Batllia General de Catalunya entre el 1175 i el 1313 al vescomtat de Bas de Francesc Grabolosa; La evolució dels sistemes constructius del segle XVII a Besalú de Francesc Mir; La necròpolis d'incineració i la toponímia del seu entorn de Joan Godori; Les maresdedéu de la Llet de Antoni Noguera; La iconografia de dues piques baptismals del comtat de Besalú de Tura Clarà i El paisatge vegetal com a indicador del passat quotidià de Marisa Castellanos i David Mauleón.

La tercera part són articles que no es van presentar a l'assemblea i que pel seu interès es va decidir incloure'ls en el present llibre:

La intervenció arqueològica a l'era d'en Xiua (Besalú, Garrotxa) Joan Frigola Torrent; Excavació arqueològica dels horts del Carrer Tallaferro. Resultats de la campanya 2007, Joan Frigola Triola; Les fosses altmedievals del jaciment de la Serra (La Vall d'en Bas), Jordi Gibert i Pau Machín; Els pantocràtors gironins, Antoni Noguera; Els terratrèmols del segle XV al comtat de Besalú, Tura Clarà; Visita abacial al priorat de Besalú, Silvia Mancebo; El priorat de Santa Maria de Besalú després dels terratrèmols. La visita pastoral de l'any 1429, Jordi Sagrera i Marc Sureda; Notes iconogràfiques sobre la representació de la Maiestas domini a l'antic comtat de Besalú: els casos de Porqueres, Santa Maria de Besalú i Mieres, Carlos Sánchez; L'escultor Joan Guixeras (Vilamallà, 1740-42?- Besalú 1782) i el

retaule dels sants màrtirs de Fèlix i Justa de Sant Martí de Dosquers (1770-1771), Montserrat Moli; Josep Boscà i l'orgue de Sant Vicenç de Besalú, Montserrat Moli.

COL·LABORACIONS

EL PAISATGE VEGETAL COM A INDICADOR DEL PASSAT QUOTIDIÀ

Com sempre que ens apropem a l'anàlisi de qualsevol tema concret, el primer que descobrim és que hi ha molts vessants diferents per fer aquesta aproximació. Així, quan hom diu "parlem de la Natura", en majúscula, es poden entendre moltes coses diferents segons el punt de vista que adoptem. Per exemple, un botànic tractarà d'avaluar el nombre d'espècies vegetals existents en un determinat indret i si aquestes són les esperades per a aquell tipus de paratge. En aquest mateix paratge, un zoòleg es centrarà més en les espècies animals que hi viuen, mentre que, probablement, un pintor considerarà anecdòtiques aquestes anàlisis i en canvi tractarà de copsar els jocs de llum i de colors al llarg de les diferents estacions de l'any. Podríem seguir enumerant moltes altres possibilitats per endinsar-nos en la comprensió d'aquell "tros de natura", i no sols des d'una perspectiva científica o sensorial. També n'hi ha d'altres de tipus d'anàlisi, com els de caire religiós, històric o social. Cap d'aquests camins és suficient per arribar a la "Natura"; només ens acosten a la "nostra natura", aquella que cadascun de nosaltres passem pel sedàs de les nostres vivències i els nostres interessos. Aquest sedàs, però, ens fa difícil veure l'enorme quantitat d'informació que es troba en l'entorn natural i que, si ampliem el nostre camp de visió, serem capaços d'integrar d'una manera més efectiva.

Des de la Prehistòria, la Natura (altra vegada amb majúscula) ha condicionat l'existència dels homes. Pel que sabem de les èpoques antigues, les primeres religions van ser "naturals", és a dir, tendien a la divinització de determinades forces —com els oratges, el mar, els terratrèmols, el foc— que eren externes als homes i que moltes vegades els afectaven negativament. Per això havien d'existir uns altres poders que les controlessin i que les canalitzessin pel bé dels humans: els Déus. Aquesta idea és quelcom d'universal i independent

de la cultura a la qual fem referència. A la vegada, es donà una integració de la religió amb les pràctiques socials; per exemple, les Deesses-mare, com les trobades a Çatal Hüyük (cap al 6000 a.n.e.), representaven personificacions de la terra fèrtil, i la incineració dels cadàvers tenia la finalitat d'integrar l'esperit del difunt amb l'element aeri, tornar-lo a la Natura a la qual pertanyia.

En els atrafegats temps moderns pensem que la tecnologia, o potser millor la Tecnologia amb majúscula, aquesta nova religió, hauria de poder dominar la Natura. Però aquesta s'encarrega de demostrar-nos sense pietat que no és així: podem anar a la Lluna, però no podem predir, i molt menys evitar, un terratrèmol o una inundació. Sembla que el nostre nou "déu tecnològic" només funciona mitjanament bé a les ciutats, i aquestes es converteixen en reductes de seguretat. Darrera els murs de la ciutat antiga els homes es sentien protegits dels altres homes; darrera els murs que aixequem amb les nostres radars, els discs i els sensors, ens sentim protegits davant la còlera de la Natura. Però aquesta mateixa retracció ens desconcerta quan volem entrar en contacte amb el nostre entorn natural, i ens fa confondre "natural" amb "no urbà". Aquest escrit pretén ser una breu reflexió sobre aquesta confusió, sobre el què significa realment "natural" i fins i tot sobre si realment existeix quelcom de "natural" en el nostre entorn immediat.

Tots saben que quan observem un quadre, per fer-ho correctament, hem de seguir un cert mètode que ens permeti copsar l'obra d'art en tota la seva extensió. D'una banda hem de tenir en compte els elements materials que el componen (oli sobre fusta, llenç, fresc, tremp, aquarel·la...); després vindrà el gènere (de què tracta l'obra: paisatge, història, retrat, natura morta...); el seu tema concret (iconografia); i també hem d'examinar els aspectes formals, per exemple la composició (els personatges es disposen en una doble X que significa..., hi ha un joc de mirades entre els personatges i l'espectador que crea un espai comú...) o el grau d'abstracció.

Finalment, hi ha un aspecte essencial que sovint s'oblida en mirar aquest mateix quadre: l'estem veient en el context pel qual es va crear? L'entorn en un museu o en una exposició pot i sol ser radicalment diferent, podríem dir que "antinatural", a l'imaginat per l'autor tant per factor físics (il·luminació, color dels murs, retolació...) com per causes psicològiques i històriques (ús com a ostentació de riquesa, valors de religiositat, acompanyament d'altres obres d'art...). En la pràctica, aquesta aproximació polifacètica que hem comentat

per a una obra d'art pot aplicar-se igualment a l'estudi de qualsevol element por complex que aquest sigui i la Natura n'és un dels més complexos.

David Mauleón-Marisa Castellanos

Crònica de la XI Assemblea d'Estudis

I Congrés d'Història sobre el comtat de Besalú

El divendres 21 d'octubre de 2011, a les 10 del matí, es va donar per oberta l'XI Assemblea d'estudis – I Congrés sobre el comtat de Besalú en el context català i europeu titulat IX centenari de la incorporació del Comtat de Besalú a la sobirania del Casal de Barcelona.

Després d'unes paraules de benvinguda per part de la presidenta de l'entitat, Sra. Tura Clarà, i dels coordinadors del congrés Dr. Josep Maria Salrach i M. Mercè Aventín, començà pròpiament el congrés conduït pel Dr. Salrach.

La primera ponència, modificant el programa, *El comtat del monestirs. Pedres per a la construcció espiritual, política i cultural de Besalú* anà a càrrec de Gerardo Boto qui ens parlà dels monestirs existents en les terres del comtat, dels llocs triats per a la seva construcció, dels materials emprats i de com aquests anaren millorant al llarg dels anys.

Seguidament prengué la paraula Enric Dolset qui ens va explicar de forma magistral i entenedora *Les fronteres en els comtats catalans i a Europa a l'entorn de l'any 1100* diferenciant entre fronteres mòbils (les que canvien amb les conquestes de grans territoris) i movibles (que poden variar en un moment donat segons els pactes puntuals que podien fer els senyors feudals).

Jaume Vilaginés ens va donar un punt de vista diferent. En *Aproximació a la petita noblesa dels segles X-XI* va revisar el naixement d'un seguit de llinatges que trobem constantment a la nostra història.

Per problemes d'horari la ponència de Lluís To es va posposar per després de dinar, agraïm novament al Dr. To la seva amabilitat. De nou a la Sala Gòtica s'inicià sessió de la tarda amb la ponència de Lluís To *Comunitats pageses del comtat de Besalú, segles XI-XII*, on va explicar l'evolució del poble menut al nostre comtat.

Seguidament Jordi Sagrera ens parlà de *La vila de Besalú a l'època comtat: un estat de la qüestió*. Va fer un repàs exhaustiu de les excavacions dutes a terme a la vila els últims anys.

Joan Frigola, Anna Madroñal i Alejandro Valenzuela, iniciaren el torn de les comunicacions. La seva aportació *L'alimentació en la Besalú medieval (s. X-XIII): l'exemple de les sitges de l'era d'en Xiuva* va aclarir força el que podien menjar els nostres avantpassats besaluencs.

Carles Sánchez ens parlà dels *Models i influències en l'escultura romànica de l'antic comtat de Besalú; la transferència artística dels tallers rossellonesos*.

Laura Bartolomé ens donà una nova visió de *El Sant Sepulcre de Palera: arquitectura i pelegrinatge al comtat de Besalú* que coincidia molt amb les explicacions donades al matí pel Dr. Boto.

Finalment i tancant la sessió de la tarda prengué la paraula Lourdes Sanjosé qui ens va narrar *L'arribada de les relíquies: Una aproximació en el temps dels comtes de Besalú. Corpus venerandi martiris nomine Primi*.

Els primers en parlar dissabte al matí foren Cristian Folch i Jordi Gibert (grup de recerca ACORDE, UAB) amb la comunicació que portava per títol *L'Aubert (la Vall d'en Bas): un assentament rural en els orígens del comitatu Bisuldunense (segles VI-X)*. Dividiren la seva comunicació en dues parts. La dedicada a la localització històrico-geogràfica de l'indret mentre que en la segona explicaren els treballs d'excavació i les peces (terrisa, ossos, vegetals i, fins i tot, una moneda de plata) que havien estat trobades en les diferents zones excavades.

A continuació, el Dr. Salrach introduí a l'Elvis Mallorquí (UdG) el qual sota el títol *Parròquies i delmes del comtat de Besalú (segles IX-XIV): elements per a una redefinició de feudalisme català* ens parlà de què s'entenia per parròquia (territori atribuït a una església), de quins

eren, qui els pagava i com es distribuïen els impostos (delmes) en el comtat de Besalú en els segles estudiats.

André Constant (Université d'Aix-en-Provence) en la seva conferència *Mouvement grégorien et mutations administratives: l'exemple du comté de Besalú (X-XII siècles)* ens parlà del canvi de sistema, podríem dir administratiu, que portà que hi hagué al passar la població de viure en vil·les a parròquies.

En Joan Ferrer (Arxiu comarcal de Ripoll), estudiós de la documentació referida a Sant Joan de les Abadesses, en la conferència de títol *Els monestirs de sant Joan de les Abadesses i de Ripoll a principis del segle XII* ens comentà que s'han conservat molt menys documents dels esperats de l'època per molts motius diferents: que l'encarregat de transcriure-ho el considerés poc important i no el fes copiar, com el fet d'haver estat emmagatzemats amb poca cura o, fins i tot perquè, com a passat amb un cartulari, del qual només en queda l'índex, s'hagin arrencat i venut les seves pàgines.

Un descans per dinar ens portà a la sessió de la tarda que inicià Josep Ma^a Salrach (UPF) parlant-nos de *Els documents de Besalú a l'arxiu comtal de Barcelona*. Al llarg de la seva conferència ens demostrà la importància que té fer una anàlisi molt acurada dels documents presents als arxius per poder esbrinar no només els fets que tingueren lloc sinó, també, quines eren les persones que hi intervingueren.

Cap a les sis de la tarda es va obrir el debat-col·loqui final seguit per la clausura de la XI Assemblea d'estudis – I Congrés d'Història del Comtat de Besalú. Quedarem emplaçat per d'aquí 3 anys en la celebració del II Congrés.